

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีดำเนินงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้แบ่งแนวทางการศึกษาวิจัยเป็น 2 แนวทางคือ

- 1) การวิจัยจากเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวทาง ความคิด ทฤษฎี ข้อมูลต่างๆ จากหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ เอกสารและสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการ การแก้ปัญหาจากวิกฤติทางเศรษฐกิจต่างๆภายในชุมชน
- 2) การวิจัยภาคสนาม มีการใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม จะทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรตัวอย่าง รวมทั้งใช้การสังเกตการณ์ภาคสนาม เพื่อศึกษาพฤติกรรม และสภาพแวดล้อมประกอบในการศึกษาวิจัย

3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่หมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากว่าหมู่บ้านแม่กำปองเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีวิธีการจัดการด้วยองค์การชุมชนตนเองที่สามารถรับมือกับปัญหาวิกฤติที่ผ่านมา และสามารถสร้างธุรกิจภายในชุมชนต่างๆมากมาย

เนื่องจาก การวิจัยในประเด็นนี้ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์จริงของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีปฏิบัติการแก้ไขปัญหาวิกฤติที่เกิดขึ้นด้วยวิธีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการปรับตัวให้เกิดการผลิตที่สามารถทำให้ชุมชนอยู่รอดในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การเกษตรแบบผสมผสาน และในรูปแบบของการเพิ่มมูลค่าของการผลิตด้วยการแปรรูปและด้วยการจัดการธุรกิจชุมชนประสบการณ์จริงดังกล่าวจะเกิดขึ้นไม่กว้างขวางในหลายชุมชนดังนั้นจึงไม่สามารถใช้แนวทางการวิจัยแบบเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างมาศึกษาแบบที่ใช้ในการวิจัยโดยทั่วไปเพื่อจะได้เป็นตัวแทนของประชากรโดยส่วนรวมได้

ในเงื่อนไขดังกล่าว งานวิจัยในประเด็นนี้จึงใช้วิธีการเลือกสรรชุมชนตัวอย่างที่มีลักษณะที่เป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง นั้นได้แก่ หมู่บ้านแม่กำปอง โดยไม่มีเจตนาให้ชุมชนที่ศึกษาเป็นตัวแทนของชุมชนทั่วไปแต่อย่างใด ตรงกันข้ามมีเจตนาที่จะสร้างองค์ความรู้ที่เป็นความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาและกระบวนการที่ทำให้ชุมชนหนึ่งมีองค์กรที่เข้มแข็งมีการปฏิบัติการ เพื่อการปรับตัวทางการผลิตมีการเชื่อมโยงประเด็นการปรับตัวหลายๆด้านเข้าหากัน จนเกิดเป็นแนวทางที่ชุมชนสามารถเผชิญกับวิกฤติได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งพัฒนาการ และกระบวนการดังกล่าว จะมีความสลับซับซ้อน และมีพลวัตภายใต้เงื่อนไขที่หลากหลายจนไม่สามารถยกระดับองค์ความรู้เพื่ออธิบายชุมชนอื่นๆโดยทั่วไปได้ แต่กระนั้นก็ตาม หากเรามีความเข้าใจปรากฏการณ์จริงจากกรณีศึกษา 1 กรณีศึกษาอย่างแท้จริงแล้วความเข้าใจนี้ จะสามารถกำหนดเป็นแนวทาง ที่ชุมชนอื่นที่มีเงื่อนไขบางอย่าง ใกล้เคียงกับชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา สามารถนำไปเป็นข้อมูลชุดหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้เพื่อเกิดการปรับตัวให้เป็นชุมชนเข้มแข็งให้มีการปรับตัวทาง เศรษฐกิจชุมชน และให้มีการเผชิญกับวิกฤติ ที่ดีขึ้นภายใต้เงื่อนไขเฉพาะตัวของชุมชนนั้นๆได้

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวทางชุมชนปรับตัวเมื่อเผชิญภาวะวิกฤติทางสังคม โดยมุ่งประเด็นที่องค์กรชุมชนใช้ธุรกิจชุมชนเป็นการวิจัยเชิงพัฒนา และเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

3.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ไม่กว้างนักมีประชากรทั้งหมด 331 คน ซึ่งเป็นประชากรที่อยู่ในช่วงทำงาน (20-60) ปี ตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเล็กๆ แบ่งเป็น ป่าก หรือ ปาง ผู้วิจัยจึงได้ใช้การสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1 กลุ่มผู้นำชุมชน 4 คน
- 2 กลุ่มชาวบ้าน 5 คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป สอบถามเกี่ยวกับ

ก ชื่อ – สกุล

ข อายุ

ค อาชีพ- รายได้

ง ที่อยู่

จ กลุ่มคนที่สังกัด

ฉ ปัจจัยส่วนตัวและประสบการณ์อื่นๆในการร่วมกิจกรรมต่างในชุมชน

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนข้อคำถามที่จะนำมาอธิบายผลการศึกษาวิจัยในการวิจัย 2 ประการ คือ

ประการแรก ทำให้ทราบถึงการดำเนินกิจกรรมการจัดการ และวิธีการรับมือกับปัญหา จากวิกฤติทางสังคมด้วยองค์กรชุมชนและธุรกิจชุมชน ว่ามีรูปแบบวิธีอย่างไร ผู้นำชุมชนได้เสนอแนวทางอะไร และชาวบ้านได้มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ตั้งแต่การตัดสินใจในกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรม และการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินกิจกรรม

ประการที่สอง ให้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินกิจกรรม เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการศึกษาประกอบการอธิบายแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม และแนวทางการฟื้นฟูวิกฤติทางสังคมภายในชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 แสดงประเด็นคำถาม

ประเด็นที่ 1: ประเด็นที่เกี่ยวกับบริหาร การจัดการและ การจัดกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านแม่กำปอง ซึ่งจะเป็นการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการ จัดกิจกรรมต่างๆ ว่ามีกิจกรรมใดบ้าง มีลักษณะเป็นเช่นไร โดยใช้กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งทางตรงและทาง อ้อม โดยมีการแบ่ง เป็น 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรม

4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลกิจกรรม

ประเด็นที่ 2: ประเด็นเกี่ยวกับผลการดำเนินการจัดการและจัดกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชนโดยศึกษาทั้งผลดีและผลเสีย อันเกิดจากการจัดกิจกรรมในทัศนะคติ มุมมอง ความคิดเห็น และสภาพความเป็นจริงต่างๆจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง ที่กำหนดไว้เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษา และใช้อธิบายการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมต่างๆ

ประเด็นที่ 3: ประเด็นการศึกษานี้จะเกี่ยวกับ เมื่อเกิดภาวะวิกฤติทางสังคม และ ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจต่างๆที่ผ่านมา ภายหลังจากมี การดำเนินกิจกรรมต่างๆตามนโยบายของผู้นำชุมชน ภายใต้อค์กรชุมชน ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง สามารถฟื้นฟูและรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ เป็นต้น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เชิงอรรถธิบาย พรรณนาความจากเอกสาร และข้อมูลการวิจัยภาคสนาม โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ถึงการดำเนินการจัดการต่างๆ การรับมือกับปัญหาจากวิกฤติทางสังคม และวิธีการฟื้นฟูด้วยองค์กรชุมชนและธุรกิจชุมชน